

- популяризація і адаптація закордонних і розроблення вітчизняних основних принципів еко-аудиту підприємств;
- популяризація ISO 14000 через публікацію текстів стандартів;
- впровадження національної системи екологічного сертифікації і маркування продукції;
- ефективна підготовка спеціалістів-еко-аудиторів.

Література

1. Закон України "Про екологічний аудит"// Урядовий кур'єр. – 2004, 11 серпня.
2. Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту/ Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. – К.: Символ-Т, 1997. – 221 с.
3. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник/ За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлик. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 407 с.
4. Количество организаций, сертифицированных на соответствие стандартам ISO и EMAS// <http://www.14000.ru/docs>.

УДК 336.76: 338.2

Студ. О.Б. Цісінська; асист. З.М. Ривак – УкрДЛТУ

ГРОШОВІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблему грошових реформ та її завдання. Зокрема, охарактеризовано грошову реформу в Україні 1996р., її особливості, причини та наслідки.

Stud. O.B. Tsisinska; Z.M. Ryvak – USUFWT

Money reforms in Ukraine

In given article was examined problem of money reforms and her tasks. Characterise money reforms in Ukraine in 1996, her peculiarities, reasons and results.

З перших днів набуття Україною незалежності одним з найгостріших питань є створення власної грошової системи. Проблема полягає не тільки в тому, що без власної грошової одиниці держава не може вважатись державною, а й у тому, що без власної грошової системи не можна побудувати економіку держави, мати стабільне фінансове становище [3, ст. 15].

Серед комплексу заходів щодо оздоровлення і впорядкування грошового обороту особливе місце займають грошові реформи. Вони являють собою повну чи часткову перебудову грошової системи, яку проводить держава з метою оздоровлення грошей чи поліпшення механізму регулювання грошового обороту стосовно нових соціально-економічних умов чи одне і друге водночас [2, ст. 236].

На нашу думку, грошовій реформі має передувати створення власної грошової системи. Без її створення і законодавчого закріплення проведення грошової реформи мало що дасть. Основними принципами створення грошової системи в Україні повинні бути:

- створення національної грошової одиниці і розгалуженої структури депозитних та інших форм грошей;
- запровадження ефективного механізму організації і регулювання готівкового обігу та їх взаємодії;
- побудова нової системи зовнішніх валютних відносин;
- забезпечення внутрішньої і зовнішньої конвертованості власної грошової одиниці;

- здійснення реформи банківської системи;
- утворення належної ринкової інфраструктури грошового, валютного та фондового ринків.

Першоосновою здійснення зазначених принципів має стати прийняття ряду законів України: "Про грошову систему України"; "Про Національний банк України"; "Про комерційні банки України"; "Про державні банки України" [3, ст. 17].

Необхідність оздоровлення фінансово-грошової системи посилює актуальність проведення економічних реформ. Економічна політика України 1995 – першої половини 1996 р. забезпечила посилення стабілізаційних процесів в економіці, зокрема:

- істотно уповільнилась інфляція;
- було знищено так зване грошове написання, коли пропозиція грошей значно перевищує попит на них;
- зміцнів та стабілізувався курс національної валюти;
- уповільнилися темпи зниження промислового виробництва та обсягів валового внутрішнього продукту;
- зросла активність домогосподарств як суб'єктів економіки;
- зросли доходи та заощадження населення;
- поліпшились результати зовнішньоекономічної діяльності.

Значне зниження темпів інфляції розпочалося з лютого 1996 р. і набрало стабільного характеру. У червні й липні індекс цін споживчого ринку становив лише 100,1 %, у серпні – 105,7 % до попереднього місяця (за 109,4 % у січні). Деяке зростання інфляції в серпні було наслідком подальшої лібералізації цін на платні послуги. Ціни на продовольчі товари за серпень знизилися на 1,7 %, а на непродовольчі зросли лише на 0,8 %. Індекс оптових цін за січень-серпень становив 113,6 %, тобто був значно нижчим за індекс цін споживчого ринку (132,2 %), що свідчило про зниження тиску інфляції витрат на рівень споживчих цін.

Починаючи з березня 1996 року постійно підвищувався курс українського карбованця до долара США та інших іноземних валют. Практично він був зафіксований на рівні 176 тис. крб. за 1 доллар США, що разом зі зниженням інфляції забезпечувало фінансову стабілізацію в Україні. Істотно зменшився спад виробництва порівняно з попереднім роком (з 14,1 % за січень-серпень 1995 року до 3,7 % за відповідний період 1996 р.). Зменшення обсягів валового внутрішнього продукту за цей період знизилось з 12,4 % до 9,5 %. Грошові доходи населення в липні 1996 р. порівняно з червнем зросли на 26 % [1, ст. 253].

Головними завданнями грошової реформи були:

- заміна тимчасової грошової одиниці – українського карбованця на національну валюту – гривню;
- зміна масштабу цін;
- створення стабільної грошової системи та перетворення грошей на важливий стимулюючий фактор економічного й соціального розвитку.

Це передбачало втримання фінансової стабільності, яка склалася напередодні грошової реформи, прискорення розрахунків, залучення до банківської системи надлишкової готівки, забезпечення стабільності курсу національної валюти щодо іноземних валют.

Грошова реформа носить характер вибору прозорого варіанта та не-конфіскаційного типу, який зумовлений необхідністю:

- забезпечення повної довіри населення до нової національної валюти, а отже, довіри до політики Уряду та економічних реформ, які він проводить;
- утримання стабільності грошового, споживчого і валютного ринків України, запобігання інфляційному вибуху та порушенню стабільності валютного курсу, що могло б вплинути на зниження життєвого рівня населення;
- запобігання спекулятивним операціям під час обміну карбованців на гривні;
- створення прийняттого соціального клімату, зниження психологічного й соціального напруження в суспільстві у зв'язку з проведенням грошової реформи [1, ст. 254].

Відповідно до Указу Президента України "Про грошову реформу в Україні" в країні було проведено низку підготовчих заходів:

Створено розгалужену мережу обмінних пунктів комерційних банків (понад 10 тис.), у тім числі 1,8 тис. – на залізничних станціях, в аеропортах та інших багатолюдних місцях. Для обслуговування пенсіонерів було залучено понад 14 тис. підприємств зв'язку, у тім числі в сільській місцевості – понад 11 тис. Створено близько 92 тис. комісій з обміну на підприємствах, в установах і організаціях. Цього було достатньо для забезпечення нормальної роботи з обміну карбованців на гривні.

Усі установи банків та підприємств зв'язку були забезпечені готівкою необхідних номіналів (банкнот і монет) для проведення обміну карбованців на гривні, а також нормативними, інструктивними та наочними матеріалами (буклетами та плакатами із зображеннями банкнот і розмінної монети).

Проводилася широка роз'яснювальна робота через засоби масової інформації щодо характеру та механізму здійснення грошової реформи. У всіх регіонах України було проведено наради-семінари, куди виїжджали відповідальні працівники Національного банку України.

У цілодобовому режимі працювала електронна пошта Національного банку, яка забезпечувала безперебійний зв'язок НБ з комерційними банками та обласними управліннями НБУ. Цілодобово працювали оперативні групи в банках. Отже, банківська система України на кінець дня 1 вересня 1996 р. була готова до проведення грошової реформи [1, ст. 255].

Відповідно до Указу Президента України грошова реформа в Україні проводилась з 2 по 16 вересня 1996 р. Початком реформи стало впровадження в обіг гривні, що обмінювалась у співвідношенні 1 гривня за 100000 купоно-карбованців. Одночасно відбулось зменшення у тій самій пропорції всіх цінових показників та грошової маси. В результаті нова грошова одиниця виявилася в 100 000 разів сильнішою від попередньої, у стільки ж разів зросли масштаб цін, купівельна спроможність та валютний курс гривні порівняно з купоно-карбованцем. Проте співвідношення між товарною та грошовою масами в обігу не змінилося. Це очевидна ознака грошових реформ, що проводяться шляхом деномінації. Підсумки свідчать про те, що в цілому реформа проходила організовано, якнайзручніше для населення і без значних соціальних конфліктів.

Деякі складнощі з обміном карбованців на гривні, які мали місце в перші дні реформи за браком на рахунках окремих банків і підприємств зв'яз-

ку коштів для викупу гривні, були оперативно вирішені наданням у потрібних випадках авансових підкріплень.

За балансовими даними, емісія карбованцевої готівки напередодні грошової реформи, тобто за станом на 2 вересня 1996 року, становила 338,1 трлн. крб., із них 19,1 трлн. крб. залишалось в касах банків, а 319,0 трлн. крб. – поза банками, тобто в обігу.

За період реформи з 2 по 16 вересня 1996 року та протягом 2-х наступних днів банківською системою було вилучено карбованців у резервні фонди Національного банку України (на погашення емісії) на загальну суму 327,9 трлн. крб. (97 % емітованої до реформи готівки), в тім числі з обігу – 309,5 трлн. крб. (97 %) та з кас банків 18,4 трлн. крб. (96,3 %).

Станом на 19 вересня залишились не вилученими 10,2 трлн. крб., у тім числі з обігу – 9,5 трлн. крб. та з кас комерційних банків – 0,7 трлн. крб. Аналіз ситуації на готівковому грошовому ринку в період реформи свідчить про те, що найбільші обсяги вилучення з обігу карбованців простежувалися 5 днів реформи, коли щоденно вилучалось з обігу 31-38,6 трлн. крб., або 9-12 % карбованцевої маси, що перебувала в обігу напередодні реформи.

Починаючи з 17 вересня 1996 року, функціонування в готівковому обороті карбованців припинилося і єдиним засобом платежу на території України стала гривня та її розмінна монета – копійка. Установами Ощадного банку України та інших комерційних банків, які залучають кошти населення, були перераховані в установленому порядку всі вклади населення за станом на 2 вересня 1996 р. з відповідними записами в особових рахунках вкладників. Перерахування вкладів здійснювалось без будь-яких обмежень у співвідношенні 100 000 крб. за 1 гривню.

За час проведення реформи Національний банк України випустив у готівковий оборот 3132,5 млн. гривень. Випуск гривні здійснювався обміном на карбованці, видаванням коштів на оплату праці, закупку сільськогосподарських продуктів, з вкладів населення, підкріпленням відділень зв'язку, а також іншими видачами.

Банківська система України вживалась заходи щодо виявлення та вилучення з обігу фальшивих грошей. У процесі проведення реформи комерційні банки вилучили фальшивих карбованців на загальну суму 6,5 млрд. крб. Найбільші обсяги фальшивих грошей було виявлено в Одеській, Закарпатській, Львівській, Запорізькій, Чернівецькій областях та в Автономній Республіці Крим. Ця робота проводилася в тісному контакті з органами МВС України [1, ст. 257].

До найхарактерніших особливостей грошової реформи належать: багаточинникова зумовленість та багатоцільове спрямування; тривалий період проведення; застосування тимчасових грошей як перехідних та їх гіпервисоке знецінення; створення в ході реформи нового механізму монетарного регулювання; особлива соціальна спрямованість реформи та ін.

Розпочалася реформа в січні 1992 р. випуском у готівковий обіг купоно-карбованця багаторазового використання, а закінчилася у вересні 1996 р.

випуском в обіг гривні, тобто тривала майже 5 років. Беручи до уваги вжиті за цей період заходи, можна виділити кілька етапів реформи:

- перший етап (січень – листопад 1992 р.),
- другий етап (листопад 1992 – серпень 1996 р.),
- третій етап (вересень 1996 р.). [2, ст. 240]

Проведення грошової реформи було спрямовано на закріплення фінансової стабільності, прискорення розрахунків, залучення в банківську систему надлишкової готівки, забезпечення стабільності курсу національної валюти щодо іноземних валют.

Головним досягненням було утримання стабільності грошового, споживчого й валютного ринків. Прогнози щодо наслідків реформи, які були розроблені Урядом і Національним банком України, цілком справдилися:

- по-перше, вдалося утримати інфляцію у прогнозованих параметрах: 5,7 % – за серпень, 2,0 % – за вересень, 1,5 % – за жовтень;
- по-друге, з перших днів реформи Національний банк України підтримував стабільний курс гривні до іноземних валют;
- по-третє, проведення реформи прискорило обіг грошей і сприяло поліпшенню стану грошово-кредитного ринку України;
- грошова реформа поліпшила стан фінансово-грошової системи й створила умови для позитивних соціально-економічних змін [1, ст. 257].

Література

1. **Гроші та кредит:** Підручник/ За ред. проф. Б.С. Івасіва. – Тернопіль: Карт-бланш, 2000. – 510 с.

2. **Гроші та кредит:** Підручник. 3-тє вид. переробл. і доп./ М.І. Савлука, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 258 с.

3. **Василик О.Д.** Грошова реформа як метод фінансової стабілізації/ Фінанси України, 1996, № 7.

УДК 504.03

Асист. О.М. Яворська – УкрДЛТУ

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Розглядається оцінка стану атмосферного повітря та етапи процесу управління якістю ним. Розроблено економічний механізм управління якістю атмосферного повітря.

Assist. O.M. Yavors'ka – USUFWT

Economic aspect of managing by quality of atmosphere air

The estimation of state of atmosphere air and stages of process of managing by quality is considered by him. The economic mechanism of managing by quality of atmosphere air develops.

Недопущення забруднення повітря у промислових районах та містах є нагальним науково-технічним завданням, основою якого є надійні методи контролю і прогнозування чистоти повітряного басейну. При вирішенні цих завдань, застосовують моніторинг атмосферного повітря, який визначає аналіз, контроль та прогноз стану і управління якісним складом атмосфери.